

Cvito Fisković
Split

JEDNO PISMO I NEKOLIKO STIHOVA NA HRVATSKOM JEZIKU IZ 17. i 18. STOLJEĆA/S HVARA

Tragajući u hvarskim arhivima za dokumentima, ugovorima i računima naših starih majstora, graditelja, kipara i slikara našao sam nekoliko hrvatskih pjesama koje, koliko znam, nisu još objavljene. Donosim ih, dakle, da ih otmem zaboravu i pokažem kako je stihotvorstvo bilo omiljeno na Hvaru i u 17. i 18. stoljeću.

Među njima su stihovi poslanice na našem jeziku, koju je hvarski natpop i kanonik Budimir Lupi uputio arhiđakonu i vikaru Gabrijelu Ivaneu u Hvar. U toj kratkoj poslanici on mu nazivlje dobro jutro i šalje zeca poprativši taj svoj mali dar dubovitim šaljivim stihovima. Piše mu da se ne boji ružne zečeve njuškice, a da drži dva hrta koji će mu služiti u lovu i kao čuvari. Poslao bi mu i rafiole¹ da se osladi, ali mu ih pojedose kučke rastrgavši i kosu nekoj Marijoli. Preporučuje svom prijatelju da im dava po kvartu boba i graha, a neka žena koja ima nadimak Goba, vjerojatno zbog svoje grbavosti, donijet će i dva tvrda »španjola«. Pozivlje ga uz to da prije nego ode na Vis dođe k njemu jer želi s njim govoriti.

*Sagliuti dobro giutro // i Zecca ovega
Ima grubo mutro // nebijse ti gnega
Darsi dua charta ti // cichia ouoga sada
Chichieti louiti // i suuati uasda
Nimon Raffioli // Chusche me i zosce
Tere ma rioli // Chosu mi odrise
Daiim Quartu boba // i drugu Fasola
Donitichie Goba // dua tuarda Spagnola
Chichie i platit Vusichie // toye ma odluca
Cich grube nesrichie // da neisin luca
Pri na Vis neg ides // gouoriti selin
Molim te da prides // inacot ne uelin*

Ispod tih stihova je zapisano:

Nobil Signor

*Paulo Britti Poeta alla Colona
Al ci compiacerà far lavorare queste
poesie al Culisco per esser lontano il
Campidoglio.*

Sa strane su, pak, ispisani slobodni stihovi na talijanskom jeziku koji bi se mogli podudarati s kratkom već navedenom poslanicom u kojoj Budimir Lupi o pokladama 7. veljače moli vikara Gabriela Ivanea da dođe k njemu kako bi mogli pisati novom biskupu. Propuste li to, lako bi ih mogla zateći kakva nezgoda i lako bi im mogli reći da mnogo zaostaju za Korčulanima, a i neki mletački dostojanstvenik bi im primijetio da su zli i neotesani. Budimir stoga potiče generalnog vikara i arhidakona da upute to pismo u Mletke.

Dvije kose crtice sred retka u svakom od navedenih stihova javljaju se u Hektorovićevim kamenim natpisima na Tvrdalju, Gazarevićevim u Visu i u onim nepoznatog pjesnika na natpisu iz Zavalatice na otoku Korčuli,^{1a} te u nekim starim rukopisima s dvanaestercima.

*Quest epistolio
ch'il Lupo mandati
Reverendissimo
Signor Vicario
fatto in Capitolo
Vacante sedia
Cum votis omnibus
Voi Archidiacono
Signor D. Gabriel.
In gratia pregoti
Voler veniserne
Al mio tugurio,
Di far colloquio
per poter scrivere
al novo vescovo
Per non ricevere
Qualche disgratia
Di mal procedere
Non possa dicere
Che quei di Lesina
Assai più mancano
di quei di Cursola
Dica in Venetia
Eminentissimo
di Cà Cornellia
Cattiva genie
E troppo rustica*

*Quelli dell Isole
Si che esortati
Vra epistola
La vogli mettere
Acciò on tubij
O con li piffari
Non ci vi tuperi
Per non tediarvi
facio in venia
fino le fimbrie
Augurandovile
Gl' anni di stesto
Vađ perpetuo
Lenco in sdruciolio
L'Archipresbitero
Dr Bondomerio
tuo consanguineo
Vno d'Econ oreximo (?)
tormentitisi:
dai mal artefici
Dal Domicilio
Il giorno settimo
Di februaryo
tempo di maschare
E delle crapule
Con Mona Venere*

Obje te poslanice su napisane na istom papiru koji nosi vodeni znak, slova O i D povezana crtom vrh koje je u sredini na dugom uspravnom dršku cvijet. Na vanjskoj stranici, koja je služila kao omot, zapisano je istim rukopisom kao i navedeni stihovi:

*Versi di Paulo Britti
convertito nella Per-
sona di D. Bondomiero
Arcipre can. Lupo*

+ + + +

Al. ts M:M SA SR St S. 111 B

Lupo + + + +

As S. Archid.° Ivaneo

Drugom rukom je zatim naznačeno

+	+	+	+
$B - F$	$V - Q$	$V - Q$	$V - Q$
V	V	V	V
+			
$B - F$	$V - Q$		
L	V		

Autor je sve te stihove zabilježio kao prvu skicu na tom papiru, a zatim ih vjerojatno prepisao i uputio Ivaneu na drugom papiru.

Iako je nemoguće doznati za neke osobe koje se u njima spominju, jer su pisma osobna pa Budimir Lupi i njegov prijatelj znaju o kome pišu, ipak oba sastava možemo datirati u 17. stoljeće. Kanonik i arhiđakon Budimir Lupi spominje se u Hvaru u lipnju 1618.² Pjesnik Ivan Ivanišević ga spominje u svojoj »Kiti cvitja razlikova« 1642. godine, str. 143: »Budimiru Budiću inako Lupu objega zakona naučitelju arkipopu, kanoniku i vlastelinu hvarskom.« On se spominje zatim sve do 1676. godine,³ pa i kao natpop, s pjesnikom Ivaniševićem u jednoj tužbi upućenoj mletačkoj vlasti da je krivovjerac jer je govorio da papa nije poglavar katoličke crkve,⁴ a zatim u jednom spisu u rujnu 1670. kao kanonik, zastupnik hvarskog kaptola i brat gradskog suca u Hvaru Frana Lupija.⁵ Kada se 16. prosinca sastao spomenuti kaptol, u njemu bijahu natpop Lupi i kanonik Budimir Lupi.⁶

U predjelu Grodi u gradu Hvaru postoji gotičko-renesansna višekatnica s otvorenim stubištem renesansne ograde u svom zapadnom dijelu. Nad stubištem su gotički prozori, bifora i dvije monofore. Nad njenim renesansnim vratima je reljefni grb u kartušu 16. stoljeća. Polje mu je razdijeljeno u dva dijela; na gornjem koraca vuk, a donje ima tri kosa pojasa. Uz grb su početna slova BL, vjerojatno Budimira Lupija. Na nadvratniku je natpis uklesan u renesansnoj kapitali:

OSTIVM NON HOSTIVM

(Vrata, ali ne za neprijatelja)

poznat, a vjerojatno i preuzet odatle, za barokna dvorišna vrata Arnerijeva ljetnikovca u Blatu na Korčuli, pa i onog pjesnika Jerolima Kavanjina u Sutivanu na Braču, a i na vratima jedne kuće u Postirama.⁷ Lupijeva hvarska kuća je vjerojatno po svom slogu starija od kanonika Lupija pa je svakako pripadala njegovu rodu, a možda i njemu samom.

Sudeći po navedenom, Budimir Lupi, koji je možda autor navedenih stihova, bijaše prijatelj a prema spomenutoj optužbi i istomišljenik pjesnika Ivaniševića u nekim crkvenim pitanjima, pa se bavio prigodničarskim stihovorstvom pišući na hrvatskom i talijanskom jeziku.

U Arhivu Crkovinarstva stolne crkve u Hvaru i to u svesku koji nosi naslov:

*Volume VII.^{mo}
Processi, e carte attinenti
all Posta
di
Tresgliavaz*

uvezan je svešćić od dvadeset i osam pobrojanih listova pod naslovom

*Laus Deo 1645
Sumario di scritte in causa del molto reverendo Bertuzzi essator della chiesa
contro
li signori Mladineo*

Tu su navedeni kratki sadržaji pojedinog spisa od 1621. do 1643. godine, izjave svjedoka i ostalo. Budući da se tu spominje pobirač crkvenih prihoda svećenik Bertučević i to u sporu s viškom obitelji Mladineo,⁸ jasno je da je svešćić pripadao arhivu u kojemu ga našoh. To je kanonik Andrija, član stare i kulturne hvarske obitelji Bertučevića koji je dugo godina vršio službu pobirača crkvenih prihoda i sa ribarske pošte Trešljevac oko Visa, a bio je i operarij stolne crkve u Hvaru.⁹

On nam je poznat i kao darovatelj jednog žrtvenika koji je o njegovu trošku izrezbario u dominikanskoj crkvi u Hvaru bavarski rezbar Urban de Surgge. Budući da se Andrija razbolio 1644. godine i stoga teško mogao vršiti službu pobirača prihoda s crkvenih imanja, okupljeni su njegovi računski spisi u sporu s obitelji Mladineo koja je živjela na Visu, gdje se češće dešavahu raspre između stolne crkve i Komižana.¹⁰

Papir, na kojem su ispisani stihovi ljubavne pjesme koju ću navesti, ima vođeni znak s uobičajenim Kristovim znamenom, jaganjcem kojemu je glava ovenčana svetokrugom i koji nosi križ sa zastavom.

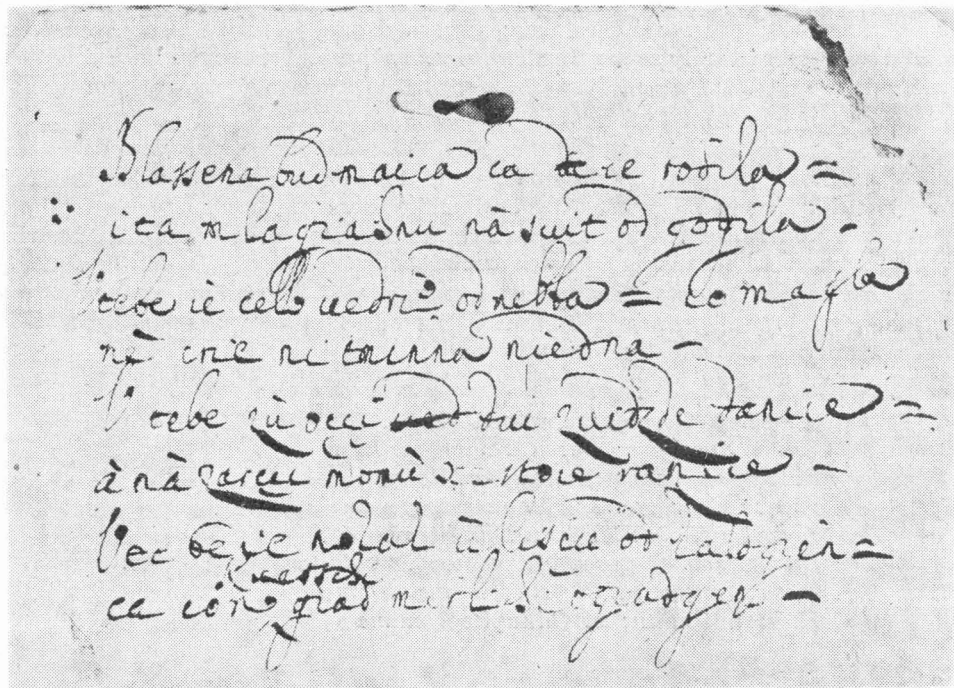
Na zadnjem listu su zabilježeni računi, a u obratnom položaju i poznata čarobnjačka formula koja je po vjerovanju srednjeg vijeka branila od bjesnoće i drugih bolesti a i od požara:

SATOR
AREPO
TENET
OPERA
ROTAS

Te riječi čitane doslovce unatrag glase jednako, pa čak ako ih napišemo jednu ispod druge, vidimo da se svaka od njih može čitati četiri puta.¹¹ Ta je formula bila, dakle, poznata u 17. stoljeću i u Hvaru.

Na drugoj strani trideset i prvog lista zapisani su drugim, ljepšim a možda i starijim rukopisom u obratnom položaju ovi stihovi:

Blassena bud maica ca¹) te ie rodila =
i ta mlagiahnu nà suit od goyila —
V tebe ie cello vedrie od nebba = co magla
nè crie ni tainna niedna —
V tebe zù occi²) dui zvizde danice =
à nà zarcu momù xestoce ranice —
V t e b e i e nozaz ù liscu³) zalogien =
ca ion Kuarshi⁴) grad mirlichì ogradyen —

- 1) iza *ca* prekriziženo *d*
- 2) iza *occi* prekriziženo *ved*
- 3) iza *lišcu* prekriziženo *od*
- 4) *Kuarschi* je naknadno umetnuta riječ ali istim rukopisom. Očito je da je bila zaboravljena.

Zbog th križanja i tog umetka, reklo bi se da su stihovi spontano nastali ili prepisani odnekud u brzini. Vjerojatno je, sudeći po nadnevcima u spomenutom sveščiću, da potječe iz prvih godina 17. stoljeća, ali po rukopisu, po mjestu i obratnom položaju čini se kao da bijahu ispisani ranije na papiru koji je uklopljen zatim u ovaj sveščić.

Mrvoje Morović je nedavno napomenuo da je pjesnička figura u kojoj se »nosac« djevojke uspoređuje s kruništem gradskih zidina tzv. »merlića«, poznat u različitim pučkim pjesmama i da se smješta sad u Budim, sad u Lovran, u Zadar i drugdje.¹² Treba napomenuti da se nalazi i u pjesmi »Pusta ljubav« pelješkog pučkog pjesnika Mata Harlovića koji je živio od 1840. do 1880. godine:

*Ah, gdje su ti mala usta tvoja
Za kojim se mami mladost moja
Mali nosić na lišcu usađen.
Kako Zadar mirima ograđen.*¹³

Prema tome, ova vrsta pjesničkog ukrasa trajala je u našem pučkom pjesništvu više od tri stoljeća na različitim područjima. Vjerojatno je da je ova sa Hvara i najstarija dosad poznata. Vedro čelo koje se u njoj spominje, nalazi se i u jednoj Lucičevoj pjesmi posvećenoj gospoji.¹⁴

U spomenutom Arhivu crkvinarstva u Hvaru i to u četvrtom svesku koji nosi naslov »Processi e carte attinenti all'esazione de crediti dell'opera per conto di commoranze etc« našao sam list sa stihovima ispisanim na hrvatskom i to kao omot tikane knjige *Cantus ecclesiasticus passionis D. N. Jesu Christi... a Joanne Giudetto Bononieusis, Romae 1637*. Ti stihovi se odnose na prikazivanje Krista proroku Šimunu u hramu. Objavljivanjem ih radi jače vjerodostojnosti izvorno, bez transliteracije:

*... parua Gospoje x: xalosti vkaza
Kad rodyenye suoje: u Tempal prikaza.
Da napum zakon X: tere kad te vidi
Viçgni sluga on: X: Simun staraç sidi.
Komu ouakoye: X: Sveti Duh hti riti
Da pri smarti suoje X: on hochie vidditi.
Cistu Diuiççu tu: X: sinkom malahnime
Kichi biti suitu: x: Odkupitegl suime*

Jauna Tupojex. Kalosti v kaza
Kad vedyenye suoye: u Tempal piri kaza.
En napuni zakonx. tere Kadte vidi
Vugni slaga on x. Simun stavaz sidi.
Korru suakoye x. Sveti Duh hti viti
Di pvi smasti suoye x: on hochie vidditi.
Gichu Diviccu tu x: Sinkom malahime
Kitchi hti suitu x: Odhupitej suime
Terve ya moliti x: sag stavaz juzami
Doputimi pimiti x Divicce vukami
Toga hti suakoya x vduvxi suoyma
Dajane stavaz ya x. nagledam ovcima.
Ti Divicce stavaz x: viddechi ovcitto
Daje mnojje dajna x: bozya odhuka to.
Na vukemaga daa x. Kapja Invrechi
Spoklonom on tada x: Sinka hti javlechi
Blyagoslavi gnica x: Boza kvalu tohoj
Poda vavku suoga x: Na moliti takoj
Tere duixe ovc x: yedna stava gori
Od vadoti vici x: one progovorje

Ter te isa moliti: X: tay staraz suzami
Dopustimi primiti: X: Diuiççe rukami.
Toga ki suakoga: x: vdarxmi suoyma
Dagasse staraz ya x: nagledam occima.
Ti Diviççe slauna: x: viddechi oççitto
Da ye mnogo davna: x: Boxya odluka to:
Na ruke muga daa x: kappga darxecchi
Spoklonom on tada x: Sinka ti garlecchi.
Blagoslovi gniega: x: Bogu hualu tokojj
Poda varku suega: x: na milost takoy
Tere duiçe oççi x: yedua stare gori
Od radosti riçi x: oue progouorij:

Dalji stihovi ove pjesme koji sadržavahu Šimunovo slavljenje Stvoritelja, njegove proročanske riječi o Kristu upućene Mariji, a vjerojatno i pojavu proročice Ane, Fanuelove kćeri iz Aserova plemena, nisu sačuvani, ali će i oni biti spjevani prema Lukinu evanđelju kao i ovi sačuvani.

Budući da se prorok Šimun slavi u Zadru, moglo bi se ovaj ulomak, koji po rukopisu smijemo datirati u 17. stoljeće, povezati uz taj grad u kojemu se odavna, kao i u ostalim dalmatinskim mjestima, crkvene molitve pjevahu na našem jeziku. Da li potječu iz 1632. godine, kada je tijelo sv. Šimuna bilo premješteno u današnju crkvu njemu posvećenu, teško je utvrditi. Luka Jelić, koji je okupio pučke zadarske pjesme o proroku ne spominje ovu.¹⁵

U arhivu obitelji Machiedo u Hvaru sačuvana je u rukopisu zbirka starijih dalmatinskih pjesama, prigodnica i satira na hrvatskom i talijanskom jeziku a i makaronštini. Na njenim stranicama 411—412 prepisana je i još u cjelini neobjavljena satira poznatog pjesnika franjevca Augustina Draganića Šaške rodom iz Blata na Korčuli, koji je živio od 1689. do 1775. godine. Nikola Ostojić¹⁶ po njemu i Vid Vuletić-Vukasović¹⁷ nadjenuše toj pjesmi podrugljivi naslov »Fala Plaže farske«, jer je u njoj opisano selo Plaža na južnoj obali otoka Hvara,¹⁸ a Stijepo Kastropil¹⁹ je zadržao naslov kojim ju je naslovio Stjepan Tomašević, zaslužni prepisivač starih pjesnika, u svom prijepisu što se čuva među rukopisima Naučne biblioteke u Dubrovniku. Taj se prijepis razlikuje ponešto od ovoga Machiedova koji ovdje objelodanjujem i ne transliteriram radi jače uvjerljivosti izvornika, kojemu su riječi i inače razumljive. Mjesto toga, a i da se vidi kako je slobodoumni župnik Tomašević preinačio i ijekavizirao neke riječi koje su u Machiedovu prijepisu ikavske, donosim i njegov prijepis. To može, uostalom, poslužiti pri proučavanju i upoređivanju i drugih izvornika s prijepisima ovog poznatog prepisivača. On je kao župnik službovao u korčulanskim selima Žrnovu i Smokvici i u Kuni na Pelješcu odakle je izvijestio da je skupio i prepisao više djela dubrovačkih pjesnika. I tim i ostalim prijepisima on je spasio od propasti neka kraća djela manje poznatih pisaca.²⁰ Upravo ovaj Tomaševićev prijepis Draganićeve pjesme, u kojoj se odražuje još i danas živa duhovitost zavičajnog mu Blata na Korčuli, mogao bi ukazati da je Tomašević pri prepisivanju djelomično ispravljao i preinačivao izvornike. Naravno, uočljivo je kako je njegov prijepis i ove pjesme mlađi od onoga u Machiedovu arhivu a bliži Draganićevu izvorniku.

Fra Agustina Draghinichia iz Corçule

Reda male Bratije S: Frane

Pissam

O' nebesa sà Zuizdami,
More, Rike, Pogle, Pakò,
Gorre, Dubglie, Luçi, i Kami
Çuijte uzdissem tuxan kako.

I da boglie razumiti
Vij moxete moje tughe
Tribauamie spouiditi
Plaxche gore stine, i krughe.

Od Duboua sctoije Dolla¹⁾
Do uarh Plana i josc uisce,²⁾
sue to Gorra Plaxcha oholla
Tiska, gonni, tirra, i stisce.

Suesse Gorre s' jednom diçe
Zamiritta ah çudessa!
Koja s' gollim uarhom tiçe
ù uedrinu od nebesa

Çuijme i ti Zucca milli
Kao uspriku tù uiscinu
Plaxanissu possadili
Smoquu, Lozu, i masclinu.

Suaki danje u' gnih hodit
mallo grozdija za izprossit,
s' rukom stinu uaglia louit,
Ako nechiu vrat ulomit.

Gliudi koj oude stoye
Vragouissu suiij Pakleni
ni za Bogga znaddu sctoije
ni gnegov sin suet blaxeni.

Ne çuh nikad glaas villanski,³⁾
negh kad onni popiuaju
Kako Çaghgli korzulanski⁴⁾
Dò polnocchi zauiaiju

mlade Dikle, koje hode
Kako i Lepir od veçera
Para iz Pakla da izhode
Circe, armida, i megara.

Kadli uiddise koga od Gliudi
Gdi iz garma çarna izhodi
Ti bi rekà daga od suudi
Vragh iz Pakla gonni, i uodi.

Tarçe k' tebbi strilouito
Do Zemliese prighibgliaju
Kao flegoton, i kocito
Plutunuse Kad Klagnajaju.

*Xene Uraga nazda zovu
 Suesu hude, i jezigne
 Kako i kraua s' rillom rovu
 Boga mollit nisu obiçne
 Ako uz bardo hoch hoditi
 Vrh u tebbe Gorra uisci,
 Da s' Ikarom izmiriti
 Tu uiscinu uuridan nissi
 Kadli oko tuoje obratisc
 Za ne ghledat tu Viscinu
 Tu josc gorre zlo otuorisc
 Signa mora tuu puçinu.
 Dassam uho, obratic
 Scto Petrouaz reçe Rado,
 Kije Plaxi ime izdio
 Toje nušto buzzarado⁵⁾
 Tosije Kucchia u koiz stojm
 Rad nesrichna moga udesa
 Kroz Ploççe gnioij s' partom⁶⁾ broijm
 Guste Zuizde od nebesa.
 Joscsu tughe i nesrichie
 Kadda nebbo Daxd podaua
 Tað se uidde posrid Kucchie
 Nilo, Dunaij, Draua i Sava
 Srid pivania sada moga
 Gdime tiscte yaoh nesrichia!
 nachiesc Zucca, slugu tuoga
 Frà Agustina Draghinichia.
 Suarha*

1) Dubov dol, stari naziv predjela. 2) Treba Plama, Plame su predjel. 3) Od rijeçi villano prostački, seljački. U gradu Korçuli su donedavna stanovnike okolnih sela na otoku zvali vilani. 4) *Canis aureus*. Ovo je jedan od najstarijih njegovih spomena. O toj životinji: V. Vuletić Vukasović, *Çagalj na otoku Korçuli*, Dubrovnik 1908; N. Ostoić, *Compendio storico dell' isola di Curzola*, Zadar 1878. str. 5; M. Gjivoje, *Otok Korçula*, II izdanje, Zagreb 1969. str. 28, 29. Isti, *Da li je Çagalj k nama importiran ili je autohton*. Zbornik otoka Korçule 1. Zagreb 1970, str. 144. 5) Rijeç česta u Stulićevoj »Kati Kapuralici« i dubrovaçkim komedijama 18. stoljeća. Vidi, *Komedije XVII i XVIII stoljeća*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, 20, Zagreb 1967, str. 427, 433. 6) *parstom*.

Tomašićev prijepis:

Tuxba Zuki — istoga

*O Nebesa sa zvizdami
 More, rike¹⁾ Polje, Pako,
 Gore, dublje, Lusi, kami
 Cujte usdisem tuxam kako.*

I da bolje razumiti
Vi moxete moje tuge,
Tribavamje spoviditi
Plaxke gore, stine, i kruge.

Od dubovâ štoje dola.
Do verh Plamà i još više,
Sve to gorâ Plaxka ohola
Tiska, goni, tira, i stixe.

Sve se gorè s' jednom dice
Samirita ah! cudesâ,
Koja s' golim verhom tice
U vedrinu od nebesâ.

Cujme i Ti Zuka mili,
Kao' uz priku tu visinu
Plaxanisu posadili
Smokvu, Losu, i Maslinu.

Svaki danje u njih hodit
Malo grosdja sa isprosit,
S' rukom stienu valja lovit
Ako necu vrat ulomit.

Ljudi koji ondi stoje
Vragovisu svi pakljeni,
Ni sa Boga snadu štoje
Ni njegov Sin svet blaxeni

Ne cuh nikad glas Vilanski
Ner kad oni popjevaju,
Kako cagljji korculanski
Kad po noci savjevaju.

Mlade dikle koje hode
Kako i ljepir od vecera,
Rekbi is Pakla da ishode
Circe, Armida, i Megjera.

Kad li vidiš koga od ljudi
Gdi is zerna germa ishodi
Tibi reka daga od svudi
Vrag is Pakla goni i vodi.

Terce k' Tebi strilovito
Do semljese prigibljaju,
Kao Flegeton i Kocito
Plutonuse kad klanjaju.

Xene vraga vazda sovu
Svesu hude i jesicne
Kako i krave rilom zovu
Boga molit nisu obicne.

*Ako usberdo hoc hoditi
Verh tebese gora visi,
Da s' Ikarom ismiriti
Tu visinu vridan nisi.*

*Kad li oko tvoje obratiš
Sa ne gledat tu visinu,
Tu još vece slo otvoriš
Sinja mora svu pucinu*

*Da sam uho obratio
Što Petrovaz rece Rado,
Kije Plaxi ime izdijo
To je misto buzarado.*

*Još je kuca u hoj stojim
Rad nesricna mog udesa
Kros ploce njoj s' perstom brojim
Guste zvizde od nebesâ.*

*Tosu tuge, jadi i smuce
Kada nebo daxd podava.
Tadse vide po sred kuce
Nilo, Dunaj, Drava, i Sava.*

*Sred pivanja sada moga
Gdime tisci jaoh nesrica,
Naceš Zuka slugu tvoga
Fra Agustina Draginica.*

1) Kod Kastropila stoji pogrešno *ribe*.

Zuka kojemu je satira upućena član je stare jelšanske obitelji. Hvaranin Ivan Ivanov Lupi spominje u svom pismu iz Mletaka 1. srpnja 1673. Hektoru Hektoroviću u Hvar redovnika s prezimenom *Zuccha*,²¹ a poznati hvarski liječnik Ivan Seisemit²² spominje 1. studenoga 1697. u svom pismu Nikoli Turciji, župniku u Jelsi, svog kuma Antuna Zuccu.²³

Prema tome, i svojim je sadržajem pjesma Korčulanina Draginića vezana uz Hvar, gdje je on početkom 18. stoljeća boravio kao franjevac i spjevao opširnu pjesmu o borbi Bokelja s Turcima,²⁴ pa je proplozio privremeno i u Plažu kao propovjednik.

Međutim, budući da je prema Ostoićevu pisanju rođen 1689. godine, ni spomenutom redovniku ni Antunu neće biti on uputio svoju satiru, nego nekome mlađemu iz te obitelji. U njoj najgorim riječima opisuje selo Plažu prikazujući s mržnjom i potpuno krivo: lijepi položaj na prisoju pred morem, siromašne ali vrijedne stanovnike koji obrađivahu one osunčane, strme padine, marljive i jedre žene i lijepe djevojke. Očito je da je on bio povrijeđen redovničkom službom koju je, vjerojatno primoran, tu vršio i, budući da ga seljaci ne uvažavahu, nije osjetio ljepotu onog primorskog sunčanog krajolika, ni slobodu u osami seoskog života koji je, iako bijaše prost i bijedan, Draganić mogao zavoljeti tim više što bijaše i sam sin seljačke obitelji i rođen u

otočkom selu, a i sljedbenik Franje Asiškoga, obožavatelja prirode i jednostavnog života.

Tako u svim ovdje objavljenim stihovima različitih pjesnika izbija slika ondašnje sredine Hvara²⁵ u kojoj pojedini plemići i naobraženi građani pjevahu ljubavne pjesme i izmjenjivahu darove, lovinu i poslastice, svećenici se u pismima dodvarahu svojim pretpostavljenima i laskahu im da ih ne bi smatrali zaostalima, a redovnici se nisu lako mirili sa svojim osamljeničkim životom među otočanima kojima se nemirna čud ni u 18. stoljeću ne bijaše smirila. Nastajahu među njima često i nesuglasice zbog imovine zbog koje se prepirala međusobno i rodbina, što svjedoči i ovo pismo koje mi je ustupio liječnik dr Ivo Posinković iz ostavštine svoga oca Nikole Posinkovića, učitelja i sabirača starina iz Dola na Hvaru. Slična pisma na našem jeziku iz 17. stoljeća su rijetka, pa ga stoga i objavljujem da se vidi uobičajeni, književno nedotjeravani i svakidašnji jezik i govor Hvarana u tom stoljeću.

Sigr: barba carissimo.

Imali smo uele vosizh listou ũ chizh nin vi prítite imote znóti dotie bitti pravda i za nas acostese ui tuzili Cnezu i mitiemo mayt cotie gouorit za nas mismo spravni zadot uosu robbu imate znat da se mi ne lacimo na gnoy ma zato uanga ne damo buduch danansu ucinili cognad mandat od saquestra da uanye nimamo dati cacosmouan poslali copiyu od mandata po teti elleni vi se sgnimi risolvijte nismoyu uazda sprauñi doti —

Pisete nan od uartla daste dali sest libar za prostace prostachye ocol gnega sto i pedeset suaci po gazetu ziuye remetta ciyizhye dal i da pognen pusciamo prasce nismoyizh posciali i acobismo gizh pustili pustilibismoyizh caco po nasemu zach ne razumimo daye uetie uasega nego nasega cacotie sue prauda vidit i od ograde od ce mi darsimo dobro conat catie bilo nagnoy od chisu umarli pocoyan signor barba don uisco —

Ouo uas ovizoyemo da mizhotiemo dase razdili ograda i uartal yer ouaco netiese nigdar izpuniti losi zato mi razumimo da za nos dil sprauñi smo doti ono ca nos tuca yer hotiemoca nos tuca yer hotiemo po suaci put da se razdili oua ograda i vartal. Poslali smo uan pisma po gospodinu antoniyu rehitia¹⁾ coyasu od antoniya za dase vech ouo razdili buduch da on s mandati nastoyi da se razdilimo cacoye i prauo za da suach zna caye cihouo zatouas uele drago molimo dase uech to razdili zach mi netiemo uoaco stat danan nicor zapouida ni nasin gospodaruye —

Citta V:a li 25, 9 bre 1652 —

Di V. S. M: to Ill.a

Affe:mo Vostro nipote

Mateo Lucoevich

Na vanjskom listu smotanom kao omotnica:

Al m:to Ill, re mio Sig:r Sig:r Ose:mo Il
Sig:r Nicolo Lucoevich —²)
Liesena

Naknadni zapis:

Lettera del Sig. Mattio Lucoevich al Sig;r Niccolo suo barba; recercando la divisione.

1) Antun Rehić je sin pjesnika Marina Gazarovića i odvjetnik u Hvaru. Poznato je, naime, da su Gazaroviće zvali u 17. stoljeću i Rehić, v. C. Fisković, *Baština starih hrvatskih pisaca*, Split 1978, str. 341, 355, bilješka 30. Treba napomenuti da je hrvatski natpis sa Gazarovićeve kuće u Visu u toj knjizi pogrešno tiskan, mjesto NOCH treba glasiti HOCH, a mjesto TVRDI treba da bude TRVDI, kao što je to tiskano u prvom izdanju te knjige, sv. II, Split 1971. str. 85.

2) Nikola Lukoević se spominje među hvarskim plemićima u prvoj polovici 17. st. u Hvaru, v. G. Novak, *Hvar kroz stoljeća*, Zagreb 1972. str. 111.

Bilješke

¹) Rafiol vivanda in piccoli pezzetti fatta col ripieno di erbe battute con cacio, uova ed altro e si cuoce in minestra ed anche in feittura si dice anche Agnelotti, G. Boerio, *Dizionario del dialetto veneta*, Venezia 1856.

Postoje i danas ravijoli pelješki, sinjski, trogirski i makarski, D. Marjanović Radica, *Dalmatinska kuhinja*, Sarajevo 1973, str. 278—279.

^{1a} C. Fisković, *Baština starih hrvatskih pisaca*, Split 1978, str. 165.

² D. Berić, *Prilog biografiji splitsko-hvarskog kapelnika Tome Cecchinija*, Prilozi povijesti muzike otoka Hvara, Split 1958, str. 21, bilješka 23.

³ D. Plamenac, *Toma Cecchini kapelnik stolnih crkava u Splitu i Hvaru u prvoj polovini XVII stoljeća*, Rad JAZU, knjiga 262, Umjetnikog razreda 3, Zagreb 1938, str. 91.

⁴ C. Fisković, *Hvarska katedrala*, Split 1976, str. 91, bilješka 63.

⁵ 15 septembe 1670

.... che il Reverendo Signor D. Bondumier Lupi canonico di Liesena et procurator del Reverendo Capitolo è fratello carnale del Signor Francesco Lupi hora giudice della magnifica Comunità...

Kaptolski arhiv sv. VI. Hvar.

⁶ Kaptolski arhiv u Hvaru, sv. VIII a.

⁷ C. Fisković, *Tri ljetnikovca hrvatskih pjesnika*, Hrvatska revija 1940, br. 7, Zagreb 1940.

⁸ C. Fisković, *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 17, Split 1968, str. 211.

⁹ C. Fisković, o. c. (4) str. 42.

¹⁰ *Ibid.*, str. 39.

¹¹ Opširno o tome Zvonimir Dorothy, *Blago latinskog jezika*, Zagreb 1969, str. 393.

Na tu veoma raširenu formulu sjeća nas i kriptogram u Trpnju koji je sastavio i dao uklesati na početku ograde slikovitog stepeništa što vodi do brežuljka k crkvi sv. Roka nekadašnji trpanjski župnik Dinko Suljaga

O	I	N	I	Č	U	K	I	N	P	N	I	K	U	Č	I	N	I	O
I	N	I	Č	U	K	I	N	P	U	P	N	I	K	U	Č	I	N	I
N	I	Č	U	K	I	N	P	U	Ž	U	P	N	I	K	U	Č	I	N
I	Č	U	K	I	N	P	U	Ž	O	Ž	U	P	N	I	K	U	Č	I
Č	U	K	I	N	P	U	Ž	O	K	O	Ž	U	P	N	I	K	U	Č
U	K	I	N	P	U	Ž	O	K	N	K	O	Ž	U	P	N	I	K	U
K	I	N	P	U	Ž	O	K	N	I	N	K	O	Ž	U	P	N	I	K
I	N	P	U	Ž	O	K	N	I	D	I	N	K	O	Ž	U	P	N	I
K	I	N	P	U	Ž	O	K	N	I	N	K	O	Ž	U	P	N	I	K
U	K	I	N	P	U	Ž	O	K	N	K	O	Ž	U	P	N	I	K	U
Č	U	K	I	N	P	U	Ž	O	K	O	Ž	U	P	N	I	K	U	Č
I	Č	U	K	I	N	P	U	Ž	O	Ž	U	P	N	I	K	U	Č	I
N	I	Č	U	K	I	N	P	U	Ž	U	P	N	I	K	U	Č	I	N
I	N	I	Č	U	K	I	N	P	U	P	N	I	K	U	Č	I	N	I
O	I	N	I	Č	U	K	I	N	P	N	I	K	U	Č	I	N	I	O

U kriptogramu se krije rečenica:

DINKO ŽUPNIK UČINIO

Ispod tog kriptograma je kratica:

Z. — D. D. S. 8—XII 1933

koja označuje ime župnika don Dinka Šuljage i datum postavljanja ploče. Uz stepenište na posebnoj ploči je urezan natpis koji pomaže rješavanju kriptograma

POČNI ČITATI IZ SREDINE
 PLOČE SA SLOVOM »D«
 PLOČA JE RAZDJELJENA
 U 4 KVADRATA
 ISTU REČENICU MOŽES
 ČITATI U SVAKOM KVADRATU
 SA 5 HILJADA KOMBINACIJA

O natpisu je pisao i donio mu sliku V. Z. u zagrebačkoj novini »Vjesniku«, 25. listopada 1964.

O crkvi sv. Roka: F. Glavina, *Trpanjske crkve*, Spomenica Gospe anđela u Orebićima, Omiš 1970, str. 406.

¹² H. Morović, *Iz lovranske zbirke pučko-leutaške lirike*, Čakavska rič 1, Split 1977, str. 121.

¹³ N. Z. Bjelovučić, *Pjesme s Pelješca ili Rčunska pjesmarica*, Dubrovnik 1910, str. 146. Harlović mjesto *mirlići*, upotrebljava riječ *miri*, jer merli, završni zupci kruništa na zidinama i kulama ne upotrebljavahu se u njegovo vrijeme. Na otoku Braču mjesto *merli* i danas kažu *mirlići*.

¹⁴ H. Lucić, *Skladanja pisana 1495—1525*, Zagreb 1847, str. 16.

¹⁵ *Sveti Šimun Bogoprimec, Pučke pisme za 28 slika*, obilodanio L. Jelić, Zadar 1903. Ovi stihovi se ne podudaraju s onima koje navodi C. Verdiani, *O Maruli-*

čevom autorstvu firentinskog zbornika, Split 1973, str. 185. U župskom uredu sv. Šimuna u Zadru čuva se rukopis iz 19. stoljeća pod kasnijim naslovom:

Vita di S. Simeone
cantata per la prima volta
il giorno 8 ottobre 1857

Stariji naslov glasi: *Počimlje život Svetoga Šimuna*, a zatim slijedi sadržaj na ikavici:

Približavaše se vrime zabilježeno po miloserdju božjem, po navištenju prorokah... koji svršava na 39. stranici.

¹⁶ N. Ostojić, *Compendio storico dell'isola di Curzola*, Zadar 1878, str. 117—118.

Ranije je o Draganiću pisao i D. Fabijanić, *Storia dei frati minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia*, II. Zadar 1864, str. 114.

¹⁷ V. Vuletić-Vukasović, *Slovinstvo u Korčuli*, Slovinac, br. 18. Dubrovnik 1880.

¹⁸ Vidi o Plaži: N. Duboković, *Stvaranje i razvoj jednog zemljišnog posjeda na Hvaru*, Anali Historijskog Instituta u Dubrovniku, IV—V, Dubrovnik 1956, str. 659.

¹⁹ Stj. Kastropil, *Načrt za književnu povijest otoka Korčule do sredine prošlog stoljeća*, Zadarska revija 2, Zadar 1965, god. XIV, br. 2, str. 136—138.

²⁰ Stj. Kastropil, *Rukopisi Naučne biblioteke u Dubrovniku*, knjiga I, Zagreb 1954, str. 15—20.

²¹ 1. luglio 1673

Un scatolino con una cadenella d'oro di cinque fili che uno alla volta si può separare per quel pezzo d'oro... il tutto ho consegnato al molto reverendo Padre Zucca...

Arhiv Machiedo, Hvar. C. Fisković, *Albarinijeve rezbarije u Hvaru*. Zbornik za likovne umetnosti 14, Novi Sad 1978, str. 269.

²² C. Fisković, *Doprinos za povijest zdravstva u Hvaru*, Acta histotrica medicinae pharmaciae veterinae, XIII 2 Beograd 1973, str. 24. Isti, *Contributi per la storia della medicina nella città di Hvar*, Ati del XXVI Congresso Nazionale di Storia della Medicina Pescara—Split, 20—24, Settembre 1973. Roma 1974, str. 359.

²³ 1. novembre 1697... Il signor Antonio Zucca mio compare... Kaptolski arhiv. Hvar.

²⁴ V. Foretić, *Pjesma Korčulanskog pjesnika Augustina Draganića Šaške u slavu Đura Bana Peraštavina poginulog u pomorskom boju kod Drača 1716*, Pomorski zbornik 5, Zadar 1967, str. 831.

²⁵ Konventualac i pisac Marin Oreb mi je saopćio da je jedan nepotpuni prijepis Draganićeve pjesme o Plaži našao i u Visu koji je bio, kako je poznato, nekoć u hvarskoj općini. Jedan prijepis se čuva u arhivu obitelji Ostoić u samostanu Družbe kćeri milosrđa u Blatu na Korčuli, I. Ostoić, Arhiv obitelji Ostoić, Blato, Zbornik otoka Korčule 2, Zagreb 1972, str. 83. O Draganiću vidi i M. Gjiivoje, *Otok Korčula*, II izdanje, Zagreb 1969, str. 271; A. Draganić-Šaška (1686—1735): *Plač Marka Košine u izgubljenju svog tovara u Zavalatici*. Zbornik otoka Korčule I, Zagreb 1970, str. 174.